

Bolduc

Butlletí Cultural Informatiu de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona

www.diputaciodelatarragona.cat

El llegat de Mn. Ritort,
a la Diputació

L'impacte de les guerres
de l'època moderna sobre
l'Arxiu Diocesà de
Tortosa

El fons de partitures de
Mn. Salvador Ritort i
Faus

Els macers: símbol
cerimonial de la
Diputació

DIPUTACIÓ DE
TARRAGONA

Número 2 - Gener 2007

El llegat de Mn. Ritort, a la Diputació

El passat dia 10 de novembre de 2006 se signava l'acord de dipòsit del fons documental de partitures de mossèn Salvador Ritort i Faus, en poder del Sr. Josep Malapeira i Xatruc, i la Diputació de Tarragona. Amb aquesta cessió, el fons musical originari s'ha vist incrementat notablement, amb més d'un centenar de documents.

Actualment, són més de cinc-centes les peces musicals que conté aquest fons custodiat a l'Arxiu General de la Diputació, un fons ordenat, classificat, descrit, i a l'ac-

cés dels estudiosos que vulguin investigar la musicologia catalana de la primera meitat del segle XX.

Cal remarcar la sensibilitat mostrada per la nostra corporació, i la dedicació i l'interès desplegats per funcionaris com Teresa Montcusí, antiga arxivera, que en el seu dia no dubtà a acollir el fons, ordenar-lo i classificar-lo, o l'actual titular, que ha fet instruments de descripció, ha gestionat la cessió del Sr. Malapeira i té cura de la seva més àmplia difusió cultural._

Bolduc_

Butlletí Cultural Informatiu de l'Arxiu General
de la Diputació de Tarragona

Coordinadors:
Eugeni Perea - Arxiu General
Manel Güell - Arxiu Històric

Passeig de Sant Antoni, 100
43003 Tarragona
Tel. 977 29 66 14
eperea@altanet.org

C. Santa Anna, 8
43003 Tarragona
Tel. 977 23 50 32
mguell@altanet.org

Disseny i maquetació:
Unitat d'Imatge Corporativa i Disseny Gràfic
de la Diputació de Tarragona

www.diputaciodelatarragona.cat

DIPUTACIÓ DE
TARRAGONA

Sumari_

Pòrtic

El llegat de Mn. Ritort, a la Diputació

Assaig

**L'impacte sobre les guerres de l'època
moderna sobre l'Arxiu Diocesà de Tortosa**

Fons

**El fons de partitures de Mn. Salvador
Ritort i Faus**

Acció cultural

Recull de bibliografia i premsa

Les imatges de l'arxiu

**Els macers:
símbol cerimonial de la Diputació
Els Samaniego, macers del president**

L'impacte de les guerres de l'època moderna sobre l'Arxiu Diocesà de Tortosa

L'Arxiu Històric Diocesà de Tortosa és probablement un dels fons documentals eclesiàstics més desconegut de Catalunya. Tradicionalment, sempre ha estat considerat un germà petit de l'Arxiu de la Catedral de Tortosa, molt més conegut per la seva riquesa en còdexs i documentació d'època medieval. Fins fa ben poc no havia rebut gaire atenció dels seus gestors i, lògicament, això havia repercutit negativament en les facilitats d'accés als seus rics (i inexplorats) fons.

Aquesta situació ha canviat radicalment en els darrers temps, ja que l'empenta mostrada pel seu actual director, mossèn Josep Alanyà, i el facultatiu, mossèn Joaquim Barberan, estan començant a donar els seus fruits i de mica en mica, però de forma constant, s'està procedint a la necessària catalogació dels seus fons. Aquesta feina esdevé especialment complexa a causa dels greus trasbalsos que ha patit aquest arxiu al llarg de la història, sobretot els succeïts durant els diferents conflictes bèl·lics que han afectat les nostres terres en els darrers segles.

Avui donarem a conèixer un conjunt de notícies inèdites sobre l'impacte que tingueren dos d'aquests conflictes envers aquest fons documental: la Guerra dels Segadors i la Guerra de Successió.

Dels efectes de la primera només disposem d'una breu però eloqüent notícia a les actes del Capítol de canonges de la Catedral de Tortosa, del dia 22 de juliol de 1642:

"[...] atés que los papers del archiu de la cort del senyor bisbe van a perdició, perquè que

quant plou, baixa la aigua de les taulades fins en dit archiu y tots los processos estan banyats y perduts, perquè delliberaren que per a evitar dita ruhina, se fassa ambaixada al illm. sr. bisbe, representantli dit dany y que se servesca sa senyoria remediario [...]"¹

La queixa presentada al bisbe fra Giovanni Battista Veschi pels canonges de la Catedral denunciava l'ocupació militar del palau episcopal des dels inicis de la guerra, aprofitant el fet que durant els primers mesos d'aquest conflicte la mitra de Tortosa estava vacant per la mort de Justino Antolínez de Burgos (esdevinguda a finals de l'any 1638) i que Veschi no havia sabut fer acabar quan fou nomenat nou cap de la diòcesi. Aquest ús militar del palau el podem suposar clarament negatiu tant per a la integritat de l'edifici com per al seu contingut, com eren els processos de la cúria diocesana, encabits en algun lloc no gaire adequat per a la seva conservació, tal com molt bé indica la nota anterior. Tot i així, creiem que aquesta queixa no va tenir cap efecte immediat, ja que el mes de novembre de l'any 1652 (més de deu anys després de la demanda dels canonges) aquests encara es queixaven de l'ocupació militar del palau episcopal.²

Del segon conflicte, la Guerra de Successió, disposem d'indicis clars dels trasbalsos que va patir l'Arxiu Diocesà durant el conflicte quan, de nou, el palau episcopal de Tortosa, seu d'aquest fons, va patir les conseqüències de tornar a servir d'allotjament per a destacaments militars.

¹ ACTo [= Arxiu de la Catedral de Tortosa], *Actes capitulars*, 72, s/f.

² ACTo, *Actes capitulars*, 81, acord del dia 1 d'octubre de 1652, s/f.

La font documental que explica aquesta situació és un recull de testimonis fet l'any 1745 (gairebé trenta anys després de la fi de la guerra) pel representant legal del prevere Francesc Cortés, germà del canonge i historiador Antoni Cortés Gelabert, per optar al reial benifet fundat a l'església del castell de la Suda de Tortosa.³ Al moment de presentar-se a les oposicions per aconseguir aquest benifet, va presentar un seguit de testimonis que descrivien la situació per la qual va passar l'Arxiu Diocesà durant aquella guerra, per tal d'obviar les mancances documentals que no podia satisfer en la seva demanda per optar al benifet.

la font documental que explica aquesta situació és un recull de testimonis fet l'any 1745

Comencem pels articles presentats pel representant de Cortés:

"[...] en el año pasado de 1706 asta el de 1708 el palacio episcopal de esta ciudad por ocasión de las guerras que entonses ocurrían fué destinado y servió de hospital para las tropas inglesas [...]. con ocasión de lo referido [...] el archivo de essa curia eclesiástica fué insultado de las tropas y quedó casi abandonado, de forma que se perdieron muchos papeles archivados [...] [y] se experimentó y vió públicamente que los soldados sacavan los papeles de la dicha curia y archivo y los llevavan por las calles y les hechavan al río ebro [...]. assí mesmo en el dicho tiempo de las guerras vieron los vezinos de la presente ciudad que los soldados arroja-

van a la calle y esparcían los papeles y escrituras que tenía Joseph Gregorio Alaix, escrivano que era entonces de la curia eclesiástica, el qual tenía en su propia casa que la tenía en la calle de San Antonio Abad muchos processos, registros y otros papeles del dicho archivo que en dicha ocasión fueron vistos en la calle y los pisavan los que pasavan, llevándose cada uno los que queria [...]"

Per tal de corroborar aquestes afirmacions, el síndic del prevere Cortés va presentar un total de sis testimonis que van autenticar (o ampliar, segons el cas) les afirmacions que havia fet. D'entre aquestes declaracions, destacarem (pel seu evident interès) les fetes pel prevere i comensal de la seu de Tortosa Ferran Simó, el qual va afirmar que "los soldados hacían cartuchos de papeles de dicho archivo y que él [...] recogió diferentes procesos de casa de miguel plana, adroguero y vezino que fué de dicha ciudad, que los tenía para embolver los géneros vendía en su tienda [...]".

"los soldados hacían cartuchos de papeles de dicho archivo"

Malgrat la poca concreció de la informació que aporten les notes que acabem de presentar, creiem que ens poden ajudar a copsar per quines dificultats ha passat l'Arxiu Diocesà de Tortosa al llarg del temps.

Joan-Hilari Muñoz i Sebastià

vinallop@terra.es

³ Arxiu Històric Diocesà de Tortosa, *Causes Beneficials*, Tortosa, caps 75, doc. s/n.

El fons de partitures de Mn. Salvador Ritort i Faus

La Diputació de Tarragona posseeix un fons documental denominat de Mossèn Salvador Ritort i Faus, en el qual s'hi apleguen les partitures musicals que aquest funcionari de la Beneficència de Tarragona va compondre en el transcurs de la seva vida. El nucli inicial del fons està compost per 510 documents: 139 composicions, 201 proves o esborranys de composició, 48 manuscrits de partitures i 122 còpies d'obres musicals. Aquests materials foren aplegats en el Conservatori de Música de la Diputació, després d'esdevinguda la mort de Mn. Ritort.

El nucli inicial del fons està compost per 510 documents

Recentment, aquest fons documental s'ha vist augmentat amb la cessió, per part del Sr. Josep Malapeira i Xatruc, de Vila-seca, de 104 documents musicals —desglossats en 93 originals, 9 còpies i 2 impresos de partitures.

Josep Malapeira i Xatruc va ser amic personal de mossèn Salvador Ritort, quan era organista de la parròquia de Sant Esteve de Vila-seca, i va ser ell qui va aplegar les partitures i va conservar-les fins al dia d'avui, quan ha volgut cedir-les a l'Arxiu de la Diputació de Tarragona —en un gest que l'honora—, per tal que formin un fons unitari i faciliti la tasca investigadora sobre la seva producció.

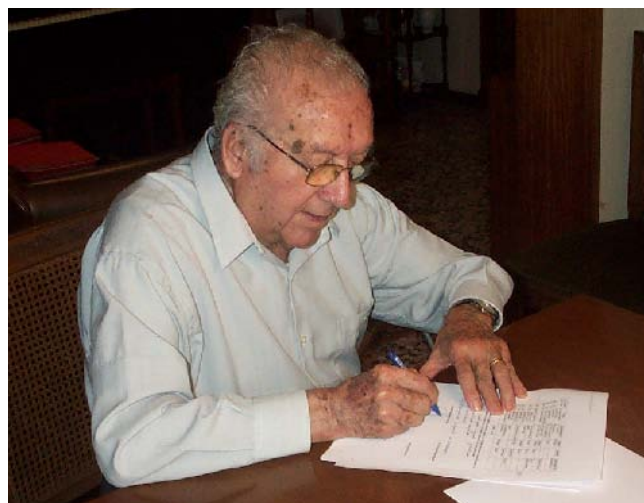
En total, i a l'espera d'una catalogació definitiva per part d'experts musicòlegs, que tal vegada podria fer variar aquest nombre de peces —alguns documents

podrien trobar-se fragmentats—, hom comptabilitza 615 documents del fons de Mossèn Salvador Ritort a l'Arxiu de la Diputació de Tarragona. Val a dir, també, que aquesta Administració pública guarda un petit harmonium de la casa Maristany, amb el qual mossèn Ritort treballava habitualment.

Aquest fons, en les seves diverses parts de procedència, va ser inventariat per Maria Teresa Montcusí i Montserrat Icart i ha estat registrat amb el número 7 dels catàlegs documentals de la Diputació de Tarragona.

El contingut del fons és exclusivament musical: partitures, proves i esborranys, hològrafs o impresos, de caràcter profà —sardanes, pasdobles, danses, vals i jotes, balades populars, cançons infantils, marxes, etc.— i religiós —trisagis, misses, goigs, etc.

Salvador Ritort i Faus (Castellciutat, Alt Urgell, 1887 – Tarragona, 1955), sacerdot i compositor, va ser funcionari per oposició d'aquesta Diputació, on va exercir les funcions de professor de música de la casa de la

El Sr. Malapeira en el moment de la signatura, 10/11/2006. Benet Martí © AGD

Beneficència entre l'1 d'octubre de 1926 i el 18 d'agost de 1955, data de la seva mort. L'any 2005, amb motiu de l'escaiença del 50è aniversari de la seva mort, la Banda Unió Musical de Tarragona i l'Orquestra i Cor del Conservatori de la Diputació, el Cor Ciutat de Tarragona, l'Schola Cantorum i l'organista Jordi Vergés van interpretar diverses composicions seves en un homenatge a la seva persona i treball._

Bibliografia

- MORANT I CLANXET, JORDI. "Mn. Salvador Ritort i Faus, organista i compositor de goigs", *Gaudia, revista cultural*, Tarragona, 20 (2004), 11-12.

- PEREA SIMÓN, EUGENI. "El fons musical de Mn. Salvador Ritort i Faus de l'Arxiu de la Diputació de Tarragona". *El Pont de Fusta*, Vila-seca, 268 (juny 2002), 23.

- PEREA SIMÓN, EUGENI. "Mn. Salvador Ritort i Faus: un urgellenc il·lustre a l'arxidiòcesi de Tarragona". *Urtx. Revista cultural de l'Urgell*, Tàrrrega, 16 (2003), 259-262.

- PEREA SIMÓN, EUGENI; GÜELL, MANEL. *Guia de l'Arxiu de la Diputació de Tarragona*. Tarragona: Diputació, 2004, p. 50.

- SRV (SALVADOR RAMON VINYES), en l'entrada del *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*. Barcelona: Editorial Claret, 2001, v. III, p. 252.

L'inventari general de 1878

El 20 de setembre de 1865 es promulgava la Llei de Comptabilitat Provincial. Per a la seva execució es van desplegar els corresponents reglaments, un dels quals instava, a Tarragona, a confeccionar un inventari general. El 20 de desembre de 1878 s'ordenava a totes les "oficinas y dependencias de la Diputación, así como a los Establecimientos de Instrucción pública y beneficencia provincial, remitan relación de los muebles y efectos que posean antes de finalizar el próximo mes de Enero [...]". Es tardà quasi tres anys a confeccionar aquest inventari general, el qual era presentat, per fi, el 18 de novembre de 1881.

[AHD, *Actes de 1878*, p. 292, i *Actes de 1881*, p. 373]

La Tarragona Republicana (1931-1936)

El 7 de juny de 2006 es va presentar el primer volum de la col·lecció Quaderns de l'Arxiu (Històric Municipal de Tarragona), a càrrec de la professora Montserrat Duch. Aquest primer volum, amb el títol *La Tarragona republicana (1931-1936)*, reproduïx 120 documents de l'arxiu municipal tarragoní, gràfics i d'imatge, els quals configuren un interessant dossier sobre el tema a escala local. Es preveu un segon volum, amb un dossier gràfic sobre la història del Gimnàstic.

Digitalització de sacramentals a Girona

El programa de digitalització de fons parroquials dut a terme per l'Arxiu Diocesà de Girona, ha finalitzat, recentment, una primera fase, amb l'escaneig de més de 5.000 volums de llibres sacramentals (entre el s. XVI i els volts del 1900): matrimonis, batejos, òbits i testaments de les 290 parròquies de la diòcesi. Aquest encomiable esforç desplegat per l'Administració eclesiàstica gironina permetrà facilitar l'accés dels investigadors als documents, que podran fer les consultes a través d'un ordinador, sense necessitat de manipular el document original. El procés de digitalització ha consumit quasi quatre anys (i es calcula que més de 8.000 hores de feina), i per dur-lo a terme s'han emprat més de 800.000 fotografies. La nova aplicació del sistema informàtic (creat per la Universitat Politècnica de Barcelona, mitjançant els fotogrames que entre 1981 i 1983 realitzà la Societat

Genealògica dels Mormons d'Utah), va ser presentat el dia 6 de juliol pel subdirector general d'Arxius, Sr. Ramon Alberch Fugueres. El programa de digitalització de fons parroquials continua endavant amb l'objectiu d'incorporar a l'aplicació els llibres de dispenses matrimonials (12.000 documents). L'accés a milers de documents de l'Arxiu Diocesà de Girona ja és possible, actualment, a través d'Internet (HYPERLINK "<http://www.arxiuadg.org>" www.arxiuadg.org).

L'Arxiu Municipal de Rocafort de Queralt, al Comarcal de Montblanc

L'Ajuntament de Rocafort de Queralt dipositarà els seus fons documentals a l'Arxiu Comarcal de Montblanc, per a la qual cosa ja s'ha signat el conveni que formalitzarà l'operació. L'Arxiu Comarcal montblanquí custodirà quasi el 70% dels fons municipals de la comarca. Els municipis són cada cop més conscients que cedir en dipòsit la seva documentació a aquest arxiu és la manera d'aconseguir que un professional els pugui treballar i en pugui disposar de forma que puguin ser consultables.

Curs sobre conservació de fotografies

L'Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya va convocar el seu curs anual sobre conservació i organització de col·leccions fotogràfiques, que celebrà del 19 al 28 de setembre de 2006. El curs es dividia en set mòduls, impartits per Miquel Galmes (Introducció a la Història de la Fotografia), Laia Foix (Catalogació), Sílvia

Domènech (Indexació), Josep Parer (Identificació i conservació), Ramon Bullich (Informàtica), Joan Boades (Dinamització del patrimoni fotogràfic) i Josep Cruanyes (Drets d'autor). Es féu en horari de tarda i els alumnes de la Universitat de Barcelona podien obtenir un crèdit.

Curset d'Introducció a la recerca genealògica

Entre el 17 d'octubre i principis de novembre del 2006, l'Arxiu Històric Arxidiocesà acollí i coorganitzà, juntament amb la URVT i la Delegació de Tarragona de la Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·lologia i Nobiliària, un curset d'introducció a la investigació genealògica. Els objectius bàsics van ser proporcionar els estris, tècniques i coneixements més elementals per iniciar amb garanties una recerca de tipus genealògic. El curset va anar a càrrec de Manel Güell (mòdul de Recerca genealògica), arxiver de l'Arxiu Històric de la Diputació, Salvador-J. Rovira i Gómez (mòdul de Nobiliària), pro-

fessor de la URVT, i Joaquim Casals (mòdul d'Informàtica aplicada a la genealogia), creador del programa genealògic GDS. Els estudiants comptaven amb un crèdit de lliure elecció, i l'última sessió, no pràctica, fou celebrada a l'aula informàtica del Consell Comarcal del Tarragonès.

Curset anul·lat a la Delegació del Govern

Entre el 19 i el 26 d'octubre de 2006, estava convocat un curset a la Delegació del Govern, a Tarragona, "d'avaluació de la seguretat de la informació a l'Administració local", amb els objectius de proporcionar les bases tècniques necessàries per garantir la seguretat informativa i gestionar correctament fitxers de dades personals. Aquest curset, de 8 hores lectives, volia complementar l'impartit el mes de juliol proppassat ("Curs de coneixements generals en matèria de protecció de dades"). Malauradament, la manca d'inscrits va aconsellar-ne la suspensió, que nosaltres desitgem que no sigui altra cosa que un ajornament.

AA.DD. *La problemàtica dels fongs en el patrimoni documental*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2006 (Arxivística i Gestió Documental, Sèrie Conservació i restauració, 1), 87 p.

La conservació dels fons documentals ha estat i és un dels problemes més urgents en qualsevol centre arxivístic. Bona part d'aquesta problemàtica es focalitza en l'existència de microorganismes (fongs i bacteris) que s'alimenten de la cel·lulosa del paper i que en degraden els suports progressivament. Són molt difícils d'eradicar, i les campanyes de fumigació i de neteja anual (que és tot el mecanisme de defensa que poden oposar-hi un arxiu convencional) prevenen i poca cosa més. Per abordar la qüestió, l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona convocà una "Jornada tècnica sobre la problemàtica dels fongs en el patrimoni documental" (14 d'octubre de 2004), fita que aplegà l'actuació d'alguns dels professionals més rellevants en la matèria. El fruit de les comunicacions presentades s'han editat en aquest volum, que ve encetat (com no podia ser d'una altra manera) per una de les deganes en matèria de conservació del paper (Carme Bello): C. Bello i À. Borrell, "La lluita integral contra els fongs en els arxius: prevenció i actuació" (p. 11-26); M. À. Calvo, C. Adelantado i M. Agut, "Identificació de microorganismes que afecten el patrimoni documental" (p. 27-42); J. González Gou, "Aspectes que s'han de considerar en les instal·lacions de climatització dels dipòsits d'arxiu" (p. 43-49); X. Tarraubella, "L'experiència de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona en el control i eradicació d'una infecció fúngica" (p. 51-61); E. González Coso, "L'actuació de l'Arxiu Municipal en documents de tresoreria de l'Ajuntament de Lleida afectats per fongs" (p. 63-79); "Presentació del projecte d'investigació multidisciplinari sobre la problemàtica dels

fongs i altres microorganismes en el patrimoni documental" (p. 81-85); "Conclusions de la Jornada tècnica sobre la problemàtica dels fongs en el patrimoni documental, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, 14 d'octubre de 2004" (p. 86-87).

ANDREASSI, ALEJANDRO; CANALES, ESTEBAN. "El archivo y la biblioteca en casa. Las bases de datos de historia y cómo acceder a ellas". *Revista d'Història Moderna i Contemporània*, UAB [En línia], 2005, s/n, p. 211-220 [consulta agost de 2006]. Disponible a: <<http://seneca.uab.es/hmic/2005/miscelania/>>.

Selecció qualitativa i comentada de bases de dades electròniques útils per als investigadors d'Història, que divideix en dos grans blocs: les ofertes per la Universitat Autònoma de Barcelona i les d'accés lliure o amb pagament (cbuc.es, Blackwell, Jstor, PCI Full Text, Gallica, Humanities Full Text, National Security Archive, Cervantes Virtual, Fons d'Història Local, ISOC-CSIC, Questia, etc.). A través de taules, ofereix la llista de les principals publicacions periòdiques consultables en línia, corresponents a algunes de les bases de dades més potents, majoritàriament anglosaxones, en les quals, a més de l'encapçalament, hi consten també les dates extremes.

FERNÁNDEZ JOSÉ, XAVIER; VIRGILI I PONS, ISIDRE. *Paraules de guerra. Tarragona als Papers de Salamanca*. Tarragona: Arola Editors, 2006, 182 p.

L'obra de X. Fernández i I. Virgili és, bàsicament, una compilació de transcripcions d'una selecció de docu-

ments relatius a la Guerra Civil Espanyola a l'àmbit de Tarragona, documents inèdits extrets del fons espoliat l'any 1938 i fins ara custodiat a l'Arxiu de la Guerra Civil de Salamanca. A la introducció, s'exposen els fets de l'espoli documental que va sofrir el país després de la guerra per part de les autoritats franquistes. La resta del volum es divideix en capítols temàtics nodrits amb la transcripció d'aquells documents més interessants, en els quals s'ofereix una visió panoràmica del conflicte a les terres tarragonines, sota diverses òptiques. El volum té l'encert d'afegir al final una llista geogràfica per localitats, a tall d'índex, amb especificació del tema del document referent ("incautacions", "vida municipal", "col·legi", "justícia", "refugiats", etc.).

GIL VICENT, VICENT. "Confiscació de documents i crema d'arxius a la guerra de Successió: el cas de Vila-real (1706)". *Font. Publicació d'investigació i estudis vila-realencs*, 8 (2006), 25-35.

La forma d'actuar dels exèrcits de Lluís XIV davant d'una campanya repressiva, envers la documentació dels arxius enemics, era doble: en primer lloc, confiscar (per extreure'n noms útils per a operacions posteriors), i en segon lloc, destruir (per anihilar la memòria històrica). El 12 de gener de 1706 ho van assajar a Vila-real, com ja havien fet en altres campanyes de repressió contra els *camisards* de Bretanya i Normandia entre 1703 i 1705. Per il·lustrar el cas de les confiscacions, analitza el cas dels *Capítulos* de Basset i Nebot, i per al de la destrucció, fa un repàs de les dates extremes de la documentació actual i aproxima un percentatge de destrucció, amb el tall cronològic a 12 de gener de 1706, del 73,68%, afegint-hi, tot seguit, alguns testimonis que ho van ratificar posteriorment.

GRAU, JOSEP M. T. "Referències sobre Constantí en dos arxius de Reus". *El Racó de l'Arxiu. Butlletí de*

l'Arxiu Històric Municipal de Constantí, 20 (maig-juny 2006), 11.

Breu esment sobre documentació relativa a Constantí dipositada a l'Arxiu Comarcal de Reus i a l'Arxiu de la Prioral, de la mateixa localitat. Es comenta un llibre de registre de la Comunitat de Regants constantinenca (s. XX), l'amillament de Vila-seca i Constantí de 1850-1860, i un expedient de delimitació i fitament al rec de la Grassa (1921). Als llibres sacramentals de la Prioral, consten aquells constantinencs que, des del s. XVII, i per les causes que fos, hi morien o hi acudien quan venia l'arquebisbe, per tal de rebre la confirmació.

GRAU PUJOL, JOSEP M. T. "Documents dels Bellver de Valls en el fons patrimonial Peirí de Vilanova d'Escornalbou, conservat a l'Arxiu Comarcal de Reus (segles XV-XIX)". *Quaderns de Vilaniu*, Valls, 49 (2006), 61-66.

L'autor aborda el fenomen de la dispersió documental en els arxius catalans, evidenciant l'exemple del Comarcal de Reus, que custodia documentació de diverses nissagues nobles foranes, com els Bellver de Valls, els Peirí de Vilanova d'Escornalbou (s. XVIII-XIX) i els Portell de Barcelona (1397-1856). Al final, adjunta un apèndix on llista i descriu aquesta documentació, quasi tota de caire comptable, en què destaquen sobretot els llevadors de censos, compravendes, establiments i alguns testaments.

PEREA I SIMÓN, EUGENI; GÜELL JUNKERT, MANEL. "Edició de la Guia de l'Arxiu de la Diputació". *SAM revista*, Diputació de Tarragona, 26 (juliol 2006), 10-11.

Presentació i ressenya de la *Guia de l'Arxiu de la Diputació de Tarragona* (Tarragona: Diputació, 2004), primer dels instruments de descripció editats per aquesta corporació. La *Guia* és fruit de cinc anys de feina de reor-

ganització del fons documental. Ha estat elaborada amb gran exhaustivitat i rigor, i s'ha estructurat sobre la base de l'aplicació de la norma ISAD(G), que homologa la descripció d'arxius a escala internacional.

PIQUÉ PADRÓ, JORDI. "Els documents de Tarragona i de la comarca del Tarragonès que encara resten a l'Arxiu General de la Guerra Civil de Salamanca". A: **SÁNCHEZ CERVELLÓ, JOSEP; PIQUÉ PADRÓ, JORDI** (coords.). *La II República al Camp de Tarragona*. Tarragona: Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, 2006, 287-304.

Article denúncia sobre l'espoli documental que les forces repressores franquistes dugueren a terme. L'autor, bon coneixedor del tema, es lamenta que, malgrat el retorn de les 500 caixes de l'arxiu salamanquí, hi quedin encara 160 tones de documentació. Aconsellats pels serveis d'intel·ligència de la GESTAPO, les autoritats franquistes crearen la "Delegación de Estado para

la Recuperación de Documentos", i van obtenir tota la informació necessària per aplicar una repressió política sistemàtica. Entre l'abril de 1938 i el juny de 1939 el nodrit estol de funcionaris i militars encarregats d'aplegar la massa documental espoliada efectuà 1.400 escorcolls arreu del país, i s'endugué més de 3.500 saques de papers que transportaren en una camionada i dotze vagons de ferrocarril. El destí, l'antic convent de San Ambrosio de Salamanca, al cor de l'Espanya nacional. La segona part de la introducció exposa una sinopsi dels mecanismes polítics practicats de cara a la recuperació d'aquest patrimoni, la intervenció dels partits democràtics, les lleis promulgades, els avenços aconseguits, etc. L'apèndix final relaciona la documentació pertanyent a la ciutat de Tarragona i a la seva comarca que encara resta a Salamanca, una relació no exhaustiva, ni probablement completa ("atesa la disbauxa dels inventaris de Salamanca"), en quasi una setantena de caps i lligalls, constituïda majoritàriament per documents de la UGT, la CNT, ERC, Ajuntament, hospitals, lògies maçòniques i altres entitats tarragonines._

La casa del rector de Vallclara

L'any 1877, la Diputació era propietària d'una casa al poble de Vallclara "*desde tiempo inmemorial*", que hom destinava per a estança del rector (almenys des de 1870, en què s'havia donat de baixa de la Contribució). A mitjan juliol, l'Ajuntament vallclarenc tramità un expedient per permutar la dita Casa de la Badia per la mansió del convilatà Josep Anglès. A mitjan desembre, l'expedient s'havia bloquejat per la manca dels certificats d'inscripció al Registre de la Propietat.

[AHDT, *Actes de 1877*, p. 231, 284-285]

“El Centre de la Imatge, una realitat enguany [Reus]”. *Diari de Tarragona* (divendres, 02-06-2006), 15.

“Un Arxiu Històric integral, a l'edifici de l'Esplai”. *Diari de Tarragona* (divendres, 02-06-2006), 15.

GARCIA, JAUME. “L'Arbre de la ciència. Falsat ret un emotiu homenatge a Mordechai Ben Abir, un enginyer jueu israelià que en desxifrar el seu arbre genealògic fins el segle XV ha localitzat els seus avantpassats a la capital del Priorat abans de l'expulsió de 1492”. *Diari de Tarragona* (divendres, 02-06-2006), 22.

FILELLA, CARINA. “Un llibre sobre la Tarragona de la Segona República enceta la nova col·lecció Quaderns de l'Arxiu [AMT]”. *El Punt* (dijous, 08-06-2006), 46.

VIVES, A. “Els fons documentals reials, a debat. L'Associació d'Arxivers de Catalunya són els únics que han fet una proposta de partició de l'Arxiu de la Corona d'Aragó”. *El Punt* (diumenge, 30-07-2006), 35.

“L'Archivo Nacional, en estat 'lamentable'”. *Avui* (diumenge, 13-08-2006), 39.

“Nuevo paso para la creación del Arxiu Comarcal [Baix Camp]”. *Diari de Tarragona* (dimecres, 13.09.2006), 12.

FILELLA, CARINA. “L'Arxiu Històric de Tarragona restaura dos daguerreotips. Són ‘uns documents fotogràfics únics’, segons Ibarra”. *El Punt* (dimecres, 13.09.2006), 35.

JIMÉNEZ, SÒNIA. “Els arxius vaticans s'obren més”. *Avui* (dimarts, 19.09.2006), 39.

“Balears s'uneix a l'Aragó i València i recorre l'Estatut per l'Arxiu de la Corona”. *Avui* (dissabte, 23.09.2006), 11.

“Calvo diu que el 2007 l'Arxiu de la Corona ja tindrà patronat”. *Avui* (dimarts, 17.10.2006), 45.

“L'Arxiu Comarcal [Conca de Barberà], ampliat al maig, torna a ser petit”. *Diari de Tarragona* (dimarts, 18.10.2006), 23.

Arxiu Històric de Tarragona. Butlletí Informatiu, núm. 9 (juliol 2006): EDITORIAL: “El Servei Didàctic de l'AHT, un pont amb la societat”; El tractament dels fons: “El Fons Josep M. Güell Socias. Tractament i descripció”; “La Col·lecció Joan Virgili: Dades per al seu coneixement i tractament arxivístic”; “El tractament de preservació dels pergamins amb segell pendent del fons de l'Ajuntament de Tarragona”; “Actualització del catàleg de protocols notariais de Tarragona”; Ingressos, Notícies, Difusió, Col·laboracions, Arxius Municipals del Tarragonès: H. MIR. “L'Arxiu Municipal de la Pobla de Mafumet”; Silenci..., s'investiga: S.-J. ROVIRA I GÓMEZ. “Els fons documentals de l'Arxiu Històric de Tarragona, una eina de coneixement”; Amb personalitat pròpia: “Josefina Cubells i Llorens, directora de l'AHT (1977-1992)”.

L'Arxiu t'informa. Butlletí de l'Arxiu Municipal de Cambrils [www.cambrils.org], núm. 8 (març 2006): “El Centre d'Estudis Cambrilencs publica el *Diplomatarí*”; “El document protagonista: una llibreta de costura”. Núm. 9 (juny 2006): “L'Arxiu Municipal de Cambrils rep un document de 1613”; “El document protagonista: taba de la venda de neu (1762)”; i l'extraordinari: “Guillem Fortuny: un nom per a una escola”. Núm. 10 (setembre 2006): “L'Hospital de Sang de Cambrils als documents privats”; “L'Hospital de Sang de Cambrils als documents municipals de Cambrils i Reus”; “L'Hospital de Sang de Cambrils als documents parroquials”; “Activitat a Cambrils i fora”.

Butlletí Informatiu de l'Arxiu Municipal de Reus, núm. 12 (estiu 2006): X. FILELLA. “El fons de l'arxiu, una font inesgotable”; “La proclamació de la república a Reus”; “L'Arxiu, una eina per conèixer la història de la ciutat”; S. PALOMAR. “L'antiga Àliga festiva de Reus”; E. GORT. “Algunes notes sobre els inicis del convent de Sant Joan”; J. M. T. GRAU. “El fons documental de la presó del partit de Reus (Guerra Civil i Franquisme)”; E. GORT. “Notes per a la història de l'Arxiu Municipal de Reus (XI)”; J. M. T. GRAU. “Reus en els fons personals de Mn. Muntanyola i Eufemià Fort”.

Butlletí Informatiu de l'Associació d'Arxivers de Catalunya, [En línia: www.arxivers.com/cat/butlleti.asp], núm. 79 (gener-març 2006):

EDITORIAL: "La primera part del retorn (Crònica d'un retorn anunciat)"; J. BOADAS. "Citra: 38a Conferència Internacional de la Taula Rodona d'Arxius. Documents i arxius en temps de globalització". Núm. 80 (abril-juny 2006); EDITORIAL. "El repte de l'e-Administració"; J. BOADAS. "Arxiver: professió de futur a Europa"; A. MAURI. "Programari lliure / programari gratuït"; "Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès i Josep M. Massachs"; J. MATAS. "Els projectes tècnics o plànols presentats per particulars"; C. BELLO I À. BORRELL. "Els microorganismes en els arxius: una arma letal"; E. VILLARREAL. "25 anys de professió". Núm. 81 (juliol-setembre 2006); EDITORIAL. "5 anys després"; M. SERRA. "L'oferta formativa de l'AAC"; J. CONEJO. "Oposicions al cos superior d'arxiviers de la Generalitat de Catalunya"; F. SOLÀ. "Reunió ICA/SPO a Barcelona"; A. MAURI. "Ubuntu"; "Arxiu Històric de Gas Natural SDG, S.A. i Anna Maria Bragulat"; M. MAURI. "Humitat relativa. Algunes pautes per controlar-la fàcilment"; D. GRANGE. "Curiositat, diversitat i solidaritat: testimoniatge d'un arxiver suís".

El Racó de l'Arxiu. Butlletí de l'Arxiu Històric Municipal de Constantí [En línia: www.tinet.org/~arxiucon/butlleti.htm], núm. 18 (gener-febrer 2006): Redacció: "Tornen els papers!" i "Els Papers de Salamanca: una cronologia (1938-2006)"; Crònica: AAC - R. ESCARRÉ - F. SABATER - J. MARTÍ. "Els Papers de Salamanca: les primeres impressions"; Conèixer els arxius: N. CANYELLES. "Arxiu Municipal de Torredembarra"; Els fons documentals: "El fons fotogràfic del Museu de Vilafranca"; Fem memòria: "Recordar la Guerra dels Segadors"; L'Opinió: M. GÜELL. "Els fets de Cambrils i el Pla de Santa Maria: les claus polítiques"; Espai digital: "L'Arxiu de la democràcia"; Galeria d'imatges. Núm. 19 (març-abril 2006): Editorial: "La II República, ara fa 75 anys"; Dossier II República: J. M. VALLÉS. "L'Espluga republicana (1931-1939)"; J. ESTIVILL. "La proclamació de la República a Constantí"; Divulgació: R. ESCARRÉ. "Comença l'Arcàdia a Constantí Ràdio"; Àrea de Serveis: J. ESTIVILL. "Bon govern i transparència informativa"; Bibliografia: J. TEIXIDÓ. "Nova aportació a la història de la

Conca de Barberà"; Galeria d'imatges. "El robot que descobria criminals de guerra". Núm. 20 (maig-juny 2006): [Editorial:] "Dones i món del treball"; Dossier: Dones i treball: A. RODRIGO. "Isabel Vila Pujol. Calonge (Girona, 1843 - Sabadell (Barcelona), 1896)"; D. MARÍN. "Viure, lluitar i parlar. Testimoni de dones anarquistes"; P. CARLES. "Les filles de Lilith recuperen la memòria històrica del feminisme a Tarragona"; Conèixer els arxius: A. R. MARTÍ CABRÉ. "Arxiu Històric Municipal de Vila-seca 'Sir Esteve Morell Scott'"; Fem memòria: J. M. T. GRAU. "Referències sobre Constantí en dos arxius de Reus"; Galeria d'imatges: "El nou arxiu de Reus". Núm. 21 (setembre-octubre 2006): [Editorial:] "El Sindicat compleix 200 anys"; Dossier: La Memòria del Sindicat: J. TEIXIDOR. "Viure de la terra"; R. ESCARRÉ. "Viure la terra. Història i memòria del Sindicat Agrícola de Constantí"; Conèixer els arxius: C. ESCODA. "Arxiu Central del port de Tarragona"; Exposicions: FUNDACIÓ CAIXA TARRAGONA. "El Carlisme. Llums sobre un passat amagat"; Dones sindicalistes: A. RODRIGO. "Francesca Saperas Miró (Barcelona, 1851-1933)" i "Teresa Claramunt Creus (Sabadell, 1862 - Barcelona, 1931)"; Galeria de text: "La dona falangista".

SAMrevista. Servei d'Assistència Municipal, Diputació de Tarragona, núm. 26 (juliol 2006): Breus; àmbit General: E. PEREA; M. GÜELL. "Edició de la Guia de l'Arxiu de la Diputació de Tarragona"; àmbit de Recursos Humans: A. GRAU. "Principals elements de l'esborrany d'Avantprojecte de Llei de l'Estatut de l'Empleat Públic"; àmbit Jurídic: J. M. JIMÉNEZ-CASTILLEJO. "El consorci: Auge d'aquesta institució en l'àmbit local"; àmbit de Medi Ambient: G. SANZ; M. BALCELLS. "El premi Iniciativa Medi Ambient de la Diputació de Tarragona: Un reconeixement al treball cap a la sostenibilitat dels nostres municipis"; àmbit Urbanisme: P. J. TORRENT. "L'alçada de les edificacions de Camarles i l'autonomia municipal (Sentència del Tribunal Suprem de 5 d'octubre de 2005)"; àmbit de Turisme: E. FAYÓS-SOLÀ. "Una proposta per millorar la gestió de destinacions turístiques locals: La certificació OMT-Sbest de l'organització mundial del turisme"; L'entrevista: "Alfons Cornella". _

“Els macers: símbol cerimonial de la Diputació”

El procediment administratiu per dotar la Diputació de Tarragona d'una representativitat digna en els seus actes de gala s'inicià en els primers mesos de 1950. A través de l'expedient que se'n conserva a l'AHDT [Cultura, Cpf., 4, núm. 91], en podem veure tota l'evolució. El 5 d'abril d'aquell any, una proposta del president de la secció d'Educació (Cultura), Enric Aguadé, advocava per la necessitat que la corporació es dotés d'uns heralds o macers que obrissin camí a les autoritats en les grans solemnitats. A aquest efecte, apuntava la possibilitat de transformar els uniformes d'agutzil que duïen els porters en aitals ocasions “por Dalmáticas [...] y las varas que actualmente llevan, por unas mazas”, dispensant que fossin d'argent, com la tradició exigia, per l'elevat cost que llavors tindrien. La iniciativa del vocal de Cultura la determinava la proximitat d'un important acte a escala nacional: el trasllat de les restes dels antics comtes reis al monestir de Poblet. A l'expedient s'estimava que no seria necessari habilitar un crèdit superior a 40.000 ptes. (240,4 euros) per a la confecció d'aquestes dalmàtiques de gala.

La proposta l'aprova el Ple el dia 24 d'abril següent, i a partir d'aleshores hom començà a gestionar l'obtenció del material acordat. Per la correspondència que consta a l'expedient, podem saber que les masses s'encarregaren als tallers “P. CORBERÓ”, de Barcelona. El seu gerent recomanava el 5 de febrer de 1951 fer-ne les muntures de bronze, banyades amb or fi i argent, i substituir el mànec de fusta per un de metall cisellat. Aquestes modificacions, fetes a partir dels patrons ini-

cial, no suposarien més de 20.000 ptes. (120,2 euros), preu que la corporació acceptà, encara que la factura final resultà “ligeramente diferente del presupuesto” (carta de 22-08-1951).

La Diputació ha comptat, des d'aquell moment, amb els seus macers dalmàtics en nombrosos actes de gala, principalment aquells en què la dignitat de la corporació havia de quedar fora de tot dubte. Malgrat que van ser concebuts a les envistes de l'acte del trasllat de les restes reials a Poblet (juny de 1952), l'estrena de la nova indumentària dels porters fou el 24 d'abril de 1951 amb motiu d'un Ple extraordinari celebrat a Santes Creus. Més tard, se'ls pogué tornar a veure, a Tarragona, el dia de l'entrada de l'arquebisbe Benjamín de Arriba y Castro després de ser investit amb el capel cardenalici (25 de gener de 1953), a Poblet, en els actes d'enterrament de l'abat Guatemberg (17 de febrer de 1953), altre cop a Tarragona ciutat, en els actes de consagració de l'arquebisbe auxiliar (13 de juny de 1954), a les entregues de medalles (1961, als exdiputats Joan Noguera Salort i Josep M. Fàbregas Cisteré; o al governador civil José González-Sama; el 1963 a Manuel Aznar Zubigaray; el 1968, a la Guàrdia Civil), funerals distingits (1965, el d'Antoni Soler i Morey; 1966, el de l'ex-president Sr. Pujades), preses de possessió dels nous consistoris, etc.

L'expedient abans esmentat inclou dos esbossos en color on es mostra la figura de dos macers amb la nova indumentària, un d'ells amb maça, que és el que aquí reproduïm. Ambdós dibuixos s'exposen actualment, en sengles quadres, a les parets de la sala de consulta de l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona._

En el primer acte en el qual van aparèixer els nous atuells dels macers, el 24 d'abril de 1951 a Santes Creus, l'Ajuntament va haver de cedir dos dels seus subalterns per a l'ocasió; el personal propi de la Diputació prendria el relleu uns quants anys més tard. A la següent fotografia es veuen els dotze diputats assistents a l'acte, vestits de gala, desfilant en procesó per un dels claustres santcreuencs. En el centre, al fons, es veu el llavors president de la Diputació, Sr. Alberto Díaz de Brito y Antiaga, i a la seva dreta el vicepresident, que el succeiria en el càrrec aquell mateix any (1951), Joan Noguera Salort._

Fitxa tècnica

Signatura: *Cultura*, Cpf., 4 (1944-1950), núm. 91
Fons/Col·lecció: Fons d'imatge de l'AHD
Procediment: Dibuix
Suport: Paper
Original/còpia: Original
Format: 30 x 20 cm
Cromia: A set colors
Estat: Bo
Títol: "Esbós de macer de la Diputació de Tarragona, amb dalmàtica i maça"
Datació: Abril de 1950
Autoria: Desconeguda
Procedència: Expedient per a la confecció dels uniformes de macers (1950-1951)
Descripció: Macer posant, amb barret, dalmàtica, botins i una maça carregada a l'espatlla dreta.
Classificació: III.3.PATRIMONI / Emblemes representatius

Fitxa tècnica

Registre: 158
Signatura: Im. 10/01
Fons/col·lecció: Fons d'imatge de l'AHD
Procediment: Gelatinobromur
Suport: Positiu en paper
Original/còpia: Còpia
Format: 11 x 15,5 cm
Cromia: Blanc i negre
Estat: Bo
Títol: "Ple extraordinari a Santes Creus"
Datació: 24-4-1951
Autoria: Canadell, fill
Procedència: Reportatge
Descripció: Els diputats desfilant solemnement per un dels claustres, precedits dels macers.
Classificació: I.1.1. ACTES / Diputats
Geogràfic: Santes Creus

“Els Samaniego, macers del president”

La Diputació de Tarragona ha comptat, al llarg de la seva història, amb una nòmina notable de treballadors de tota mena i categoria. Un dels més entranyables va ser el subaltern Àngel Samaniego Sánchez, nascut a Tarragona el 26 de maig de 1928. Samaniego entrà a treballar a la casa els primers dies de desembre de 1953, com a encarregat de manteniment, després de passar un examen d'aptitud, reemplaçant Salvador Simó Aymamí. En aquells temps de postguerra, els seus havers anuals no devien superar les 10 o 12.000 ptes., Déu i ajut per mantenir esposa i mainada (l'Àngel, el Ramon i la Rosa-Pilar). Amb el temps, va ser ascendit a ordenança, i li fou encomanada la comesa de representar la corporació en els actes de gala, vestit de macer.

A la següent fotografia podem veure'l, en primer pla, a la desfilada a Santiago de Compostela, on acudí una representació de la Diputació als actes de peregrinatge, el 3 de setembre de 1965. Parlem dels Samaniego, perquè, sovint, acompanyava a l'Àngel el seu germà Salvador, sempre obrint pas o flanquejant les principals autoritats. Entre aquestes, a la imatge, descobrim l'alcalde de Tarragona Benigne Dalmau Vilà, i darrera seu, el més curt d'alçada, el Dr. Aleu. En aquelles dates, tant la corporació municipal com la provincial, vivien un procés de renovació presidencial, ja que aquell mateix mes de setembre renunciava al càrrec Dalmau i era nomenat interinament el Dr. Pere Mallafré Gimeno, i a la Diputació, a principis de juny havia traspasat Antoni Soler Morey, i la corporació es trobava sense president efectiu. El 26 d'octubre prendria possessió del càrrec Lluís Pujades de Frías.

Samaniego Sánchez es va jubilar vers el 1990 i va deixar el relleu al fill, l'Àngel Samaniego Ventura, successor seu en el càrrec i en la mateixa comesa, que ha sabut representar dignament en totes les preses de possessió de nous consistoris (la del 1992, amb el president Josep Mariné, i la del 2003, amb l'actual president, Joan Aregio)._

Fitxa tècnica

Registre: -

Signatura: Im. 10/04

Fons/Col·lecció: Fons d'Imatge de l'AHDT

Procediment: Gelatinobromur

Suport: Positiu en paper

Original/còpia: Còpia

Format: 9 x 14 cm, amb marc blanc

Cromia: Blanc i negre

Estat: Bo

Títol: “Sortida de la peregrinació a Santiago de Compostela. Actes a Santiago”

Datació: 3-9-1965

Autoria: Desconeguda (fotògraf local de Santiago)

Procedència: Reportatge

Descripció: Moment de la desfilada de la representació tarragonina, amb les autoritats encapçalant el seguici, flanquejades pels dos macers de la corporació.

Classificació: I.1.1. ACTES / Diputats

Geogràfic: Carrers de Santiago de Compostela

DIPUTACIÓ DE
TARRAGONA

www.diputaciodetarragona.cat